Tremtinys

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SĄJUNGOS SAVAITRAŠTIS

www. lpkts.lt

Trisdešimt pirmieji leidybos metai. Eina nuo 1988 m. spalio 28 d. 2019 m. sausio 18 d. Nr. 3 (1313)

Paminėjome Laisvės gynėjų dieną

Laisvės gynėjų dienos 28-ųjų metinių minėjimo renginiai sostinėje prasidėjo sausio 12 dieną tarptautiniu pagarbos bėgimu „Gyvybės ir mirties keliu“. Jo dalyviai turėjo įveikti kiek daugiau nei 9 kilometrų atstumą nuo Antakalnio kapinių iki Televizijos bokšto. Pagarbos bėgime kartu su Lietuvos gyventojais, svečiais bei tūkstančiais karių dalyvavo ir Lietuvoje dislokuoti sąjungininkai, jau antrus metus Lietuvoje esantys NATO priešakinių pajėgų bataliono kovinės grupės kariai iš Vokietijos, Nyderlandų ir Čekijos, taip pat sąjungininkų kariai iš Jungtinių Amerikos Valstijų, Norvegijos ir kitų šalių.

Vakare prie Vilniaus televizijos bokšto, Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos pastato ir Nepriklausomybės aikštėje buvo uždegti Atminimo laužai.

Sausio 13-ąją Laisvės gynėjų diena iškilmingai paminėta Nepriklausomybės aikštėje. Minėjime dalyvavusi Prezidentė Dalia Grybauskaitė sakė: „Sausio 13-oji – neblėstantis įrodymas, kokia trapi, kokia pažeidžiama gali būti laisvė, ir kokie stiprūs bei vieningi turime būti mes patys, kad visiems laikams išsaugotume iš okupanto gniaužtų išplėštą Lietuvos valstybę ir atkovotą mūsų nepriklausomą gyvenimą“.

Antakalnio kapinėse pagerbtas čia palaidotų žuvusiųjų už Lietuvos laisvę atminimas. Vėliau vyko minėjimas Seime. Jo metu įteiktos Laisvės premijos septyniems partizanams.

Kaune Laisvės gynėjų dienos išvakarėse Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje organizuota akcija „Neužmirštuolių pieva“. Jos iniciatorė Kaune Rasa Duobaitė-Bumbulienė, ragindama šią dieną kiekvienam įsisegti po neužmirštuolės žiedą, sakė: „Parodykime, kad vertiname Laisvės kovotojų auką, esame dėkingi ir laimingi, kad šiandien galime džiaugtis gyvendami nepriklausomoje Lietuvoje.“

Vakare sudėtas didžiulis pagarbos laužas, o kiekvienam žuvusiajam atminti įkurti aukurai, perskaitytos Sausio 13-osios aukų pavardės, susikaupta tylos minutei.

„Tremtinio“ inf.

Lietuvos partizanai – drąsi, laisva ir laiminti Lietuva

Seimo narės, Laisvės premijų komisijos pirmininkės Radvilės MORKŪNAITĖS-MIKULĖNIENĖS kalba, pasakyta iškilmingame Laisvės gynėjų dienos minėjime ir Laisvės premijos įteikimo ceremonijoje Lietuvos Respublikos Seime

„1951-ųjų kovo 14 dieną snigo, kautynėse žuvo aštuoni mano vyrai, mane patį sunkiai sužeidė. Gavau septynias kulkas, buvau palaikytas mirusiu ir numestas kartu su kitais Ramygalos aikštėje. Po kelių valandų pradėjo snyguriuoti ir kažkas pastebėjo, kad visi kūnai apsnigti, o nuo mano veido sniegas nutirpęs“, – tai ne ištrauka iš filmo ar literatūros kūrinio, tai yra tai, ką, kovodamas prieš Sovietų sąjungos okupaciją, patyrė čia tarp mūsų šiandien esantis partizanas Bronislovas Juospaitis.

Tai, ką šiandien mums sunku suprasti ir, atrodo, kad čia tik pačiam baisiausiam sapne susapnuoti vaizdai – visa tai buvo tikra. Kaip ir šie žmonės, Laisvės kovotojai, šiandien esantys su mumis.

Bronislovas Juospaitis-Direktorius – 1944–1951 metais Vyčio apygardos partizanas, Vėtros būrio vadas. Po lemtingų kautynių įkalintas, tardytas, nuteistas 25 metus kalėti griežtojo režimo lageryje Norilske – kur „žiema tęsiasi 12 mėnesių, o likęs laikas – vasara...“ Sovietai, išsekintą ir keturiasdešimt kelis kilogramus tesveriantį partizaną užregistravo numeriu „F412“. Į Lietuvą jis grįžo 1966 metais.

„Z787“ okupantų primestas kalinio numeris Vytautui Balsiui-Uosiui – 1944–1948 metais buvusiam Tauro apygardos partizanui, 1945 metais sunkiai sužeistam Žiemkelio kautynėse. 1948 metų sausio 13 dieną išduotas ir suimtas. Nuteistas 10 metų kalėti griežtojo režimo Norilsko lageryje ir 15 metų tremties. 8 metus priverstinai dirbo anglies kasyklose „Kajerkan“, 10 metų Karagandos vario kasykloje. Į Lietuvą grįžo 1966 metais. Atkūrus Nepriklausomybę ir Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio organizaciją, ilgą laiką buvo jos štabo viršininku.

Jonas Čeponis-Vaidila – nuo 1944 metų rėmė partizanus, aprūpindavo juos ginklais, dokumentų blankais, pogrindine spauda, palaikė ryšius su jų štabais. 1945–1948 metų ginkluotojo pasipriešinimo dalyvis, Tauro apygardos Birutės rinktinės partizanas. Jis buvo įgaliotas palaikyti ryšį su kitomis partizanų apygardomis, tartis centralizacijos klausimais. Suimtas Kaune 1948 metais, nuteistas 25 metams lagerio be teisės grįžti į Lietuvą.

Jonas puikiai prisimena, kaip pasitiko savo nuosprendį: „Perskaitė, kad skiria dvidešimt penkerius metus. Nusišypsojau. O jie ir sako: „Svoločius dar juokiasi, gavo dvidešimt penkerius metus ir nebijo“. Rusai verkdavo, o mes juokdavomės, kad dvidešimt penkerių metų nereikės sėdėti, nes tiek ilgai ta valdžia neišsilaikys“.

Partizanas Vaidila kalintas Norilsko, Kemerovo lageriuose. 1953 metų Norilsko politinių kalinių sukilimo dalyvis. Į Lietuvą grįžo 1968 metais. Atkūrus Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio organizaciją – ilgametis jos vadas.

Visiems puikiai pažįstamas, partizanų vado Vanago ryšininkas Juozas Jakavonis-Tigras – 1944–1946 metais Dainavos apygardos Merkio rinktinės ryšininkas ir partizanas. Jo tėvų sodyboje įrengtas bunkeris – partizanų vadų Vanago ir Kazimieraičio vadavietė. Suimtas 1946 metais, nuteistas 10 metų lagerio ir 5 metų tremties bausme. Kalintas Kolymos ir Magadano lageriuose, ištremtas į Krasnojarsko kraštą.

Į Lietuvą grįžo 1959 metais. Jau nepriklausomoje Lietuvoje, toje pačioje sodyboje Kasčiūnų kaime atkūrė bunkerį, kur ir šiandien yra laukiamas kiekvienas, kuriam svarbios ir įdomios Lietuvos Laisvės kovos. Partizanas Tigras skiria savo laiko kiekvienam.

Didžiulį šviečiamąjį darbą dirba ir Jonas Kadžionis-Bėda, jis taip pat atstatė savo būrio bunkerį, kurį lanko šimtai moksleivių.

1948–1953 metais Algimanto apygardos Šarūno rinktinės partizanas. 1949 metais paskirtas Butigeidžio kuopos vadu. Laisvės kovų metais sukūrė šeimą – vedė partizanę Malviną Gedžiūnaitę-Sesutę.

(keliama į 2 psl.)

Išbriskime iš okupacinių brūzgynų

Partizano Jono Kadžiono-Bėdos kalba Laisvės premijos įteikimo iškilmėse LR Seime, Sausio 13-ąją

Bedieviška bolševikinė okupacija Lietuvai buvo tragiška. Ji žudė ne tik tautos kūną, bet ir sielą, griovė kryžius, tautos paminklus, šventoves. Šventoves griovė mūsų vaikelių ir jaunimo širdyse. Lietuva priešinosi. Pasaulis nežino analogų, kad tokia maža tautelė dešimt metų būtų vedusi ginkluotą kovą su tokia brutalia ir su niekuo nesiskaitančia blogio imperija. Tačiau ypač didvyriškai gynėsi krikščioniškai išauklėtas Lietuvos kaimas, artojų sūnūs (šį kartą ir dukros) ir Lietuvos katalikų bažnyčia. Tai buvo gražiausias tautos žiedas, kurį okupantai ir kolaborantai trypė gatvių purve, raistuose, stribynuose ir kalėjimuose.

Ačiū Dievui, kad leido partizanų vadams susirinkti į vieną būrį ir Minaičių kaime, bunkeryje, parašyti testamentą Lietuvai. Testamentą, kurį tūkstančiai partizanų patvirtino savo krauju. Todėl visiems mums tai turi būti šventa, turi tapti nauju kelrodžiu, deja, kol kas netapo.

Seimas yra tarytum Lietuvos širdis. Kaip norėtųsi, kad šita širdis būtų sveika, dora ir kilni, atvira tiesai, grožiui ir gėriui ir uždara bet kokioms nužmogėjimo srutoms. Taigi padėk jums, Dieve.

Lietuvoje dar yra labai daug okupacinių šiukšlių ir puvėsių grybo. Norint apsivalyti, reikia, kad Lietuvos televizijoje atsirastų laida, panaši į „Atgimimo bangą“, ir aiškintų Lietuvos žmonėms, kokias baisias piktadarybes okupantai padarė Lietuvai. Tai būtų balzamas tautos žaizdoms ir puiki priemonė okupaciniam grybui naikinti.

Jau 25 metai, kai nebėra okupacinės kariuomenės, tačiau tebėra labai gilus okupacinis įšalas ir okupacinė dvasia – teismai, prokuratūra tiesiog tyčiojasi iš partizanų. Partizanų vado Adolfo Ramanausko-Vanago byla buvo vilkinama 24 metus, laukiama, kol išmirs tie, kurie jį skundė. Taip pat legendinio Lietuvos partizano Antano Kraujelio padėtis.

Dabar man tiesiog nesuprantama, ką reiškia tai, kad neleidžiama Vilniaus Lukiškių aikštėje pastatyti Vyties ženklo? Sakykite, ar Lietuvai reikalingas Grūto parkas? Ką reiškia kalbos, kad savi šaudė į savus? Kodėl iki šiol tebėra kolaborantų vila Vilniuje ir kolaborantų vardais pavadintų Lietuvos gatvių?

Ir galiausiai žmogus, literatūrinis vandalas, kuris apvėmė partizanų vadus, žuvusius už Lietuvos laisvę, apdovanojamas literatūrine premija, tai yra ne literatūrine, atsiprašau, ir ne valstybine, – nacionaline premija. Sakykite, ką visa tai reiškia Nepriklausomoje Lietuvoje?

Kaip pasielgtų tautinės savigarbos nepraradusios Lenkija ar Izraelis su tais žmonėmis, kurie tyčiotųsi iš Katynės ar Holokausto aukų? Tikriausiai tokiems vieta tik už grotų.

Ekscelencija Lietuvos Respublikos Prezidente, kreipiuosi į jus savo ir žuvusiųjų už Lietuvos laisvę partizanų vardu. Sustabdykite tyčiojimąsi iš partizanų ir Lietuvos valstybės pamatų griovimą.

Tačiau ne viskas sutemose žuvo, yra ir gerų žinių Lietuvai. Pirmoji – tai Popiežiaus Pranciškaus apsilankymas Lietuvoje, ir tiesiog dangaus balso paraginimas laikytis savųjų šaknų. Tikriausiai ne visi žmonės žino, kad Popiežių aplankyti Lietuvą paragino Dievo angelas sapne. Jeigu Dievas su mumis, kas prieš mus? Ir antroji džiugi žinia – tai nepaprastai iškilmingos kankinio, partizanų vado Adolfo Ramanausko-Vanago laidotuvės sostinės kapinėse. Tai tarytum pirmosios kregždės, pranašaujančios, kad tikrasis laisvės pavasaris ateis.

Dieve, padėk tiek daug kentėjusiai mūsų Tėvynei Lietuvai, žudytai, tremtai, spardytai, kankintai, niekintai ir gaivalingai nepasiduodančiai, kuo greičiau pradėti išbristi iš okupacinių brūzgynų, sutemų ir raistų, ir pradėti eiti dorybių, tiesos ir šviesos vieškeliais į pilnąją, tikrąją laisvę ir nepriklausomybę, į galutinį visų mūsų gyvenimo tikslą – amžinybės uostą. Taigi „numesk, Tėvyne, rūbą seną, kurį užvilko svetimi“.

Lietuvos partizanai – drąsi, laisva ir laiminti Lietuva

(atkelta iš 1 psl.)

Apie tą laiką Jonas jautriai sako: „Nežinojau, kiek mums dar liko gyvenimo, todėl pasiūliau susituokti, kur esame (kluone, „dobilų soste“) ir daugiau nelaukti. Tą naktį, kai vienas kitam pasižadėjome mylėti amžinai, prisimenu lyg vakarykštę dieną“. 1953 metais įviliotas į pasalą ir agentų smogikų suimtas, nuteistas 25 metus kalėti ir 5 metams tremties bausme. Iškalėjo visą 25 metų bausmės laiką Omsko, Irkutsko Mordovijos, Permės lageriuose. 1978 metais grįžo į Lietuvą. 1983 metais ištremtas į Kaliningrado sritį, galutinai į Lietuvą grįžo tik 1989 metais.

Jonas Abukauskas-Siaubas – taip pat patyrė daugiau kaip 20 metų nelaisvės. 1949–1952 metais Algimanto apygardos partizanas, Audros būrio vadas. Prisimena, kaip jungiantis prie partizanų bendražygiai sakė jam: „Čia ne bulkučių valgyti ateisi“. 1952 metais legalizavosi, tais pačiais metais suimtas, 24 metus kalintas Omsko, Taišeto, Vladimiro ir Mordovijos lageriuose. Į Lietuvą grįžo 1976 metais.

Juozas Mocius-Šviedrys – nuo 1944 metų bendradarbiavo su pogrindžiu, platino partizanų spaudą, buvo partizanų ryšininkas. 1945–1947 metais Kęstučio apygardos Lydžio rinktinės partizanas, dirbo rinktinės štabe. Spausdino pogrindžio laikraštį „Laisvės varpas“. Suimtas 1947 metais, paskirta mirties bausmė, tačiau ji pakeista į 25 metus lagerio. Kalėjo Komijos lageriuose, priverstinai dirbo anglies kasyklose. Į Lietuvą grįžo 1977 metais, po 29 metų ir 6 mėnesių. Po beveik 30 metų...

Nežinau, ar įmanoma suvokti tuos skaičius, kurie šiuo atveju nėra tik skaičiai, nusakantys laiko trukmę. Tai yra nesuvokiamų sąlygų, bausmės, bandymo pažeminti ir suniekinti skaičiai.

Jonas Kadžionis yra sakęs, kad „kartais būdavo taip sunku, kad jei dvi dienas kas būtų sudėjęs į vieną, nebūčiau ištvėręs“. Tačiau nei jis, nei Bronius Juospaitis, kuriems buvo siūloma tapti išdavikais, sutrumpinti sau bausmę ar išvis jos išvengti, nepasirinko tamsos ir negarbės kelio, nors, atrodytų, jis būtų buvęs ir saldesnis, ir šiltesnis. Vienus palaikė stiprus tikėjimas ir malda, kitus – svajonė apie laisvą Lietuvą, apie sugrįžimą pas savus. Jonas Čeponis yra dalinęsis prisiminimais: „Sovietai sakydavo – dainuokite, dainuokite, greitai baigsis jūsų dienos. Bet mes vis tiek dainuodavome“.

Kiekvienas iš šių vyrų išėjo į mišką kovoti prieš Sovietų sąjungos okupaciją dėl labai panašių aplinkybių – į Sibirą ištremti artimieji, broliai ar seserys žuvę partizanaudami, nenoras prievarta eiti į raudonąją okupacinę armiją. Vytautas Balsys prisimena savo tėčio žodžius: „Vaikai, geriau žūkit savo žemėje už savo interesus, negu už okupantų“. Ir tai ne tik šios aplinkybės, šie žmonės ir tūkstančiai kitų buvo užauginti meilės savo valstybei dvasioje. Bronius Juospaitis prisimena ne tik mamos vaizdžius pasakojimus apie Lietuvos istoriją, prisimena ir savo vieno iš autoritetų pavyzdį – krikšto tėvo, kuris buvo 1919 metų Nepriklausomybės kovų dalyvis, vienas iš šaulių vadovų. Ir mes kiekvienas turbūt galėtume papasakoti panašių girdėtų istorijų.

O visus šiuos kiek anksčiau minėtus skaičius norėjau pasakyti, kad pabandytume dar sykį suprasti, koks tai buvo pasirinkimas: stovėti už teisybę ir laisvę, už savo valstybės interesus, žinant, kad rizikuoji viskuo – gyvenimu, mylimaisiais ir artimaisiais. Tačiau sykį prisiekus – tūkstančiams žmonių kelio atgal nebuvo. Ne vien dėl įsitikinimų dėl laisvės, dėl savo krašto gerovės, bet ir dėl priesaikos. Dėl įsipareigojimo bendražygiui ir valstybei.

Legendinis partizanas Juozas Lukša-Daumantas, Prezidentas, Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio lyderis Jonas Žemaitis-Vytautas, Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio vadas Adolfas Ramanauskas-

Laisvės premijos įteikimo iškilmės D. G. Barysaitės (LRS) nuotrauka

Vanagas – bene ryškiausi partizanai, kurių asmeninės istorijos labai aiškiai parodo priesaikos esmę – kai tu esi nebe vienas, nebe vien tik sau, ar savo artimiausiems, tu įsipareigoji už daugiau.

Šiemet minėsime 1949 metų vasario 16 dieną pasirašytą Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio Deklaraciją – 8 signatarai paliko mums savo testamentą, kad žinotume, kaip tvarkyti ateities Lietuvą. Per sniegus, nužygiavę dešimtis kilometrų. rizikuodami būti sugauti, Minaičiuose darsyk įrodė, kad jie visuomet buvo demokratijos pusėje. Nelengva įsivaizduoti, kaip tokiomis sąlygomis, nuolatinėje kovoje, ant žemės ir po žeme bunkeryje, kaip išgirsti, panaudoti, pritaikyti Vakarų pasaulio sprendimus savo užsibrėžtai linijai. Rodos, visiškai beviltiškose aplinkybėse remtis tuo, kas taip toli. Ir vis tik šie žmonės išlaikė nesutrikusį protą ir neužšalusią širdį. Ir aš labai tikiuosi, kad tie principai, už kuriuos kovojo mūsų miško broliai ir sesės, išliks mūsų valstybėje, tikiuosi, neišklysime iš kelio.

Šįmet Laisvės premija simboliškai skiriama partizanų grupei, išreiškiant pagarbą tūkstančiams ginkluotojo pasipriešinimo dalyvių ir jų rėmėjams. Būtina paminėti, kad tarp partizanų buvo ne viena drąsi moteris – ne vien ryšininkės, bet ir partizanės. Kaip pavyzdžiui, Onutė Lešinskytė-Akacija, Birutė Ūkelytė –Papievienė-Virginija, Antanina Lukšytė – Garšvienė-Milda, Aleksandra Radzevičiūtė – Liaudeneckienė-Debesėlis.

Septyni partizanai – prieš ketvirtį amžiaus atkurtos Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio organizacijos tuometės vadovybės nariai, atstovaujantys skirtingas apygardas ir tarsi apjungiantys visus, kovojusius už Laisvę. Visus tūkstančius, kurie yra ir buvo labai gražios prigimties, kuriems yra aukštas dangus, nes jie tarsi nepagautas paukštis, sklendžiantis skliautu, nes jiems duota aukštesnė misija – įkvėpti ir saugoti.

Taip, tai buvo paprasti žmonės, bet jų stipri dvasia leidžia juos matyti nepaprastoje šviesoje. Jie yra drąsi, laisva ir laiminti Lietuva. Ir jie yra pergalė, kurią galutinai užtvirtinote jūs, Sausio 13-osios Laisvės gynėjai.

Lietuva turi savo gyvą legendą. Tai ne pasaka apie milžinus, tai yra tikra legenda, modernios Lietuvos istorija ir mitas su tikrais žmonėmis, iš kurių mes semiamės tikėjimo ir pasitikėjimo.

Įvykiai, komentarai

Šiandieninio Seimo valdančiųjų taikiniai

Triukšmas, kad Lietuvos nacionalinis radijo ir televizijos transliuotojas neatitinka „Tautos“ (būtent kabutėse ir iš didžiosios raidės!) interesų ir nuomonės, buvo sukeltas specialiai – kad visuomenės kritiškai nemąstanti (o dar tiksliau – apskritai nemąstanti) dalis būtų nuteikta prieš objektyviai ir nešališkai pateikiamą informaciją ir sudarytų foną užčiaupti tą informaciją. Neįmanoma nepastebėti, kad toks triukšmas kilo tada, kai populiarios laidos „Dėmesio centre“ vedėjas Edmundas Jakilaitis užkabino R. Karbauskio trąšų verslą. Netrukus sužinojome, kad tiek LRT generalinis direktorius Audrius Siaurusevičius, tiek žurnalistas E. Jakilaitis nesikuklino gviešytis nepelnytai didelių pinigų, tad nenuostabu, kad greitai šių žmonių LRT neliko. Atrodytų, viskas aišku: kažkur nacionalinio transliuotojo finansinių reikalų administravimo tvarkoje yra spragų, tad reikia jas užlopyti. Kad visuomenėje susidarytų vaizdas, jog pažeidimų būta rimtų, Seime valdantieji sudarė laikinąją parlamentinę komisiją padėčiai ištirti. Šiandien jau žinoma, kad komisija, tyrusi padėtį LRT, pateikė išvadas, kurias Seimas gruodį atmetė – prieš išvadas balsavo net valdančiųjų atstovai! O ar ne šių atmestų išvadų pagrindu parengtas naujasis LRT įstatymas, kurį bandoma prastumti?

Kaip bebūtų, sausio 11 dieną, mūsų tautos pagarbos žuvusiems už Lietuvos laisvę 1991 metų sausio 13-ąją, paminėjimo išvakarėse, Seime „valstiečių ir žaliųjų“ lyderis R. Karbauskis pateikė Seimui Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos įstatymo redakciją. Šį kartą, anot žiniasklaidos, įstatymui pritarta, nors nuo pirminių variantų ši redakcija vargu ar skyrėsi. Už naują redakciją balsavo 50, prieš – 36, susilaikė 2 parlamentarai. Iš viso balsavo 88. Kas pasikeitė per tą laiką, kai gruodį Seime buvo atmestos laikinosios parlamentinės komisijos, tyrusios padėtį LRT, išvados? (Beje, tada už išvadų projektą balsavo 55 Seimo nariai, prieš – 57, susilaikė 5.) Gal eiliniams valdančiosios daugumos nariams buvo paaiškinta „balsuoti atsakingai“? Seimo narė Aušrinė Armonaitė, komentuodama Seimui pateiktą Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos įstatymo redakciją, sakė: „Manau, kad šitas projektas yra ne kas kita, o asmeninė R. Karbauskio ir A. Širinskienės ambicija įsižeidus dėl tų Seimo narių, kurie atmetė politizuoto tyrimo dėl LRT išvadas“. Na, o vien iš to, kad prieš šias LRT įstatymo pataisas pasišiaušė žiniasklaidos atstovai, galima daryti išvadą, kad ne finansinių reikalų tvarkymo spragomis užsiėmė Seimo valdančioji dauguma, bet žodžio laisvės ribojimu. Tiesmukiškai aiškinant – dabar kritikuoti valdžios nebus galima, nes tai kels grėsmę nacionaliniam saugumui! Įdomu tik, ar šis grėsmės „suvokimas“ bus ilgalaikis, ar savo dantis parodys per rinkimus, kurių bus gausūs pastarieji dveji metai?

Vis dėlto tądien Seime svarstant LRT įstatymo pataisas buvo ir įdomesnių dalykų – žurnalistai pastebėjo labai linksmai nusiteikusius A. Širinskienę ir Artūrą Skardžių ir tai, kas juos taip pralinksmino – ogi sušaudytą taikinį, kuriame ta pati smaili žurnalistų akis pastebėjo užrašą „Gabrielius“. Suprantate? Suvarpytas taiklių šūvių taikinys – Gabrielius! Priminsime, kad Artūras Skardžius yra Lietuvos socialdemokratų darbo frakcijos seniūno pirmasis pavaduotojas, o Agnė Širinskienė – Teisės ir teisėtvarkos komiteto pirmininkė. Anot vieno TS-LKD atstovo, tai žmonės, „sprendžiantys didžiausios atsakomybės klausimus ir dirbantys Lietuvai“. Ir kokie buvo šių „šmaikštuolių“ atsakymai, kai žurnalistai pasidomėjo, ką visa tai reiškia? „Tai buvo labai asmeninė dovana ir nenorėčiau daugiau išduoti apie ją“, – juokėsi A. Širinskienė. „Buvo tokia išdaiga ir tiek“, – juokėsi ir A. Skardžius, visgi paneigdamas, kad Gabrielius reiškia opozicijos lyderį. (Tik ta jo „atgaila“ veidmainiška, mat A. Skardžius, kad ir atsiprašė už „pokštą“, pridėjo, kad „jei tas taikinys būtų „Artūras“, tai viskas būtų gerai“. Koks dar „jeigu“, Seimo nary?)

Vėliau paklaustas apie savo kolegų pokštus „valstiečių-žaliųjų“ vadovas R. Karbauskis irgi neįžvelgė kažko ypatingo. Kaip teigia portalas „15min“, valdančiųjų lyderis atsakė: „Žmogus žmogui parodė, pasijuokė, tai nebuvo tikslas viešai tyčiotis, kažkaip kitaip. Čia skonio reikalas (...). Aš į šią vietą žiūriu kaip į tam tikrą humorą, galbūt tokį šiek tiek užribinį, bet ką darysi – mes tokioje visuomenėje gyvename, kur tai priimtina“.

Ne, gerbiamieji, mes negyvename tokioje visuomenėje, kur priimtina juoktis, rodant sušaudytą tau nepatinkančio politiko atvaizdą, ir nenorime tokioje kada nors gyventi! Nes didžioji gyvenimo mokytoja Istorija ne kartą parodė, kad šiandien Gabrielius taikinys, o rytoj – bet kuris iš mūsų! Ir dar gyvi žmonės, savo akimis regėję Lietuvos patriotų kūnus, išniekintus miestelių aikštėse, iš kurių šaipėsi žmonijos atmatos. Todėl šiandien matyti Seime keletą veikėjų, besivaipančių prie kulkų suvarpyto taikinio, įvardyto „Gabrielius“, yra atgrasu.

Gintaras MARKEVIČIUS

Ar bus išgirsti Lietuvos partizanai

Seimo Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų (TS-LKD) frakcijos nariai Audronius Ažubalis ir Laurynas Kasčiūnas atkreipia dėmesį į kai kurių Seimo valdančiųjų neveiksnumą tvarkant Lietuvos valstybės reprezentacinę Lukiškių aikštę. Seimo narių pareiškimą paskatino partizano ir politinio kalinio Jono Kadžionio-Bėdos pasisakymas iškilmingame Sausio 13-osios Lietuvos Respublikos Seimo posėdyje. Laisvės premiją atsiėmusių septynių Lietuvos partizanų vardu kalbėjęs Jonas Kadžionis-Bėda pasmerkė valdančiųjų elgesį dėl nederamo Lukiškių aikštės tvarkymo pagerbiant ir įamžinant Lietuvos laisvės kovas valstybės simboliu – Vyčiu. Partizanas pakvietė valdančiuosius imtis atsakomybės dėl tinkamo aikštės sutvarkymo.

„Lukiškių aikštės klausimo vilkinimas yra nepateisinamas. Todėl su kolegomis įregistravome Lukiškių aikštės Vilniuje įstatymo projektą Nr. XIIIP-1475, kuriam daugiau nei prieš metus po pateikimo buvo pritarta Seime. Vyriausybės išvada taip pat buvo teigiama. Po pateikimo Lukiškių aikštės įstatymo projektą turėjo apsvarstyti Seimo Kultūros komitetas. Tačiau Kultūros komiteto pirmininkas Ramūnas Karbauskis net jubiliejiniais Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečio metais nerado laiko apsvarstyti minėto įstatymo projekto, tokiu būdu vilkindamas sprendimą dėl Lukiškių aikštės ir įnešdamas dar daugiau sumaišties“, – teigė A. Ažubalis.

Parlamentaro L. Kasčiūno teigimu šiuo metu yra geriausias laikas tinkamai sutvarkyti Lukiškių aikštę.

„Lietuvos sostinėje Vilniuje vis dar nėra aikštės, kuri savo paskirtimi būtų pritaikyta tinkamai organizuoti valstybines šventes. Vilniui pradedant pasiruošimo darbus miesto 700-ųjų metinių minėjimui ir šiais metais minint 1949 metų partizanų Deklaracijos 70-ąsias metines, Lukiškių aikštės sutvarkymas yra ypač svarbus: Vilnius savo istoriniu ir kultūriniu paveldu kaip niekas kitas liudija ilgą ir net sunkiausiu laikotarpiu nenutrūkusią Lietuvos valstybingumo istoriją. Kai kurių Seimo valdančiųjų neveiksnumas ir klausimo „marinavimas“ verčia dar kartą atkreipti dėmesį į šią situaciją ir paraginti Seimo narius imtis neatidėliotinų veiksmų Lukiškių aikštės sutvarkymui“, – kalbėjo L. Kasčiūnas.

Pasak Seimo narių, kultūriniai simboliai apibrėžia valstybės ir tautos tapatybę ir jai būdingus bruožus bei skirtumus su kitomis tautomis, todėl viešosios erdvės užpildymas yra vienas iš instrumentų formuoti kolektyvinę tapatybę ir tai yra nuo seno neginčytina taisyklė. Anot L. Kasčiūno, tai įrodo faktas, kad net postmodernios Vakarų valstybės vis dar stato aiškius paminklus svarbiausiems jų istorijos veikėjams ar įvykiams.

Vertindami visuomenės reakcijas, A. Ažubalis ir L. Kasčiūnas kviečia nedelsti ir nacionaliniu teisės aktu įtvirtinti pagrindinės valstybės reprezentacinės Lukiškių aikštės statusą ir turinį. Priėmus Lukiškių aikštės Vilniuje įstatymą, pasak parlamentarų, neliks vietos atskirų institucijų ar Vilniaus miesto savivaldybės savivalei ir galimam valstybės lėšų švaistymui.

„Pats laikas susitelkti ir priimti sprendimus, kurie svarbūs tiems žmonės, kurių gyvenimo auka paklojo pamatus mūsų valstybingumo išsaugojimui“, – rašoma Seimo narių pranešime.

Lietuvos radijo ir televizijos komisija gavo kreipimąsi dėl partizanų šmeižimo

Taip pat šie Seimo nariai (L. Kasčiūnas ir A. Ažubalis) raštu kreipėsi į Lietuvos radijo ir televizijos komisijos pirmininką Mantą Martišių dėl melagingos ir neapykantą kurstančios informacijos paskelbimo apie Lietuvos partizanus, kuriems šių metų Sausio 13 dieną buvo įteikta Laisvės premija.

Kaip rašoma Seimo narių rašte, 2019 metų sausio 14 dieną Rusijos televizijos kanalo „Rossija 24“ transliuotoje žinių ir aktualijų laidoje buvo parodytas reportažas apie 2019 metų sausio 13 dienos Seimo iškilmingo posėdžio Laisvės gynėjų dienai paminėti metu Laisvės premijos įteikimą Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio partizanų grupei. Reportaže partizanai buvo išvadinti nusikaltėliais ir taikių gyventojų bei vaikų žudikais. Reportažo metu buvo parodyta žinoma nuotrauka iš Lietūkio garažo Kaune, taip pat nuotrauka, kurioje lietuvė aprauda 1941 metų sovietų teroro aukas – visa tai buvo pateikta kaip Lietuvos partizanų aukos. Buvo pateikta daug melagingos statistikos apie neva nuo partizanų nukentėjusių aukų skaičių.

„Akivaizdu, jog buvo skelbiama melaginga informacija apie Lietuvos partizaninį pasipriešinimą, menkinami Lietuvos partizanai, kurstoma neapykanta jų atžvilgiu. Tai nėra pirmas atvejis, kada rusiški televizijos kanalai skleidžia tokio ir panašaus pobūdžio informaciją apie Lietuvą ar kitas Baltijos šalis. Vykdydama informacinį karą ir skleisdama priešišką propagandą, melagingas žinias, Rusija siekia kurstyti visuomenės įtampą ir Lietuvos žmonių nepasitikėjimą savo valstybe“, – teigė L. Kasčiūnas.

Seimo nariai savo rašte prašo įvertinti ir pritaikyti sankcijas šiam kanalui: „Prašome įvertinti minėtoje televizijos kanalo „Rossija 24“ žinių ir aktualijų laidoje rodytą reportažą apie Laisvės premijos įteikimą Lietuvos partizanams ir šiam televizijos kanalui pritaikyti įstatymuose numatytas poveikio priemones“, – kalbėjo A. Ažubalis.

TS-LKD informacija

Muziejaus „Mo“ Vilniuje mecenatai paskelbti „Metų žmogumi“

Palydint 2018 metus Lietuvos radijo ir televizijos (LRT) komisija, skyrusi premijas už pasiekimus meno ir kultūros srityje, metų žmogumi paskelbė Danguolės ir Viktoro Butkų šeimą, padovanojusią didelės vertės „Mo“ muziejų Vilniaus mieste. Vilniaus miesto savivaldybės taryba svarsto klausimą – „Mo“ muziejaus mecenatams suteikti Vilniaus miesto garbės piliečių vardus.

Taip sutapo, kad praėję metai buvo itin reikšmingi Lietuvai: paminėtas Nepriklausomybės šimtmetis, Švento Tėvo popiežiaus Pranciškaus vizitas Baltijos šalyse. pagerbti pokario ginkluotojo pasipriešinimo dalyviai, perlaidojant šio Sąjūdžio vado Adolfo Ramanausko-Vanago palaikus, ir kitais įsimintinais įvykiais. Danguolės ir Viktoro Butkų šeimos istorija atspindi tarpukario Lietuvos pakilimo laikotarpį ir sovietinės okupacijos siaubus.

Viktoras Butkus yra chemikas, profesorius, habilituotas fizinių mokslų daktaras. 1995 metais įkūrė įmonę UAB „Fermentas“, buvo šios bendrovės valdybos pirmininkas, generalinis direktorius. 2010 metais bendrovę „Fermentas“ pardavė JAV mokslinių technologijų milžinei „Thermo Fisher Scientifik“. Dalį gautų pajamų šeima skyrė Modernaus meno centro Vilniuje projektavimo, statybos ir meno kūrinių komplektavimui. Viktoro Butkaus biografijoje gimimo vieta nurodyta Krasnojarsko miestas, Rusija – 1954 metų sausio 7 diena. Nuo šios datos atvertus atgal laiko puslapius, aiškėja jo gimimo aplinkybės šiame Sibiro mieste ir toliau, gilinantis į praeitį – galimai paveldėtos moralinės vertybės. Profesoriaus, habilituoto mokslų daktaro, chemiko seneliai Petras Butkus ir Ona Butkienė buvo tarpukario Nepriklausomos Lietuvos patriotai, švietėjai.

Moralinės vertybės – paveldėtos

Petras Butkus (1890–1946) gimė Vaidulonių kaime, Šeduvos valsčiaus Panevėžio apskrities ūkininkų šeimoje. Įgijęs tik vidurinį išsilavinimą Šeduvos vidurinėje mokykloje Petras Butkus, dar ūkininkaudamas savo ūkyje, įsijungė į aktyvią visuomeninę veiklą. Nuo 1905 metų jo straipsnius spausdino „Vilniaus žinios“, „Lietuvos ūkininkas“, „Šaltinis“, „Viltis“. 1909–1911 metais buvo Šeduvos Blaivijos draugijos pirmininku, 1912–1916 metais Šeduvos Žemės ūkio draugijos pirmininku, taip pat Pavasarininkų draugijos, Šeduvos parapijos, smulkaus kredito draugijos pirmininku. 1923 metais su Lietuvos savivaldybių atstovais dalyvavo Švedijos Geteburgo miesto įkūrimo 300 metų minėjimo proga surengtoje žemės ūkio parodoje, aplankė vietinius ūkininkus, susipažino su žemės ūkio produktų perdirbimo pramone. Sugrįžus iš Švedijos, Petro Butkaus visuomeninės veiklos ribos išsiplėtė. Apie Švedijos ūkininkų patyrimą pasidalijo jo paruoštoje ir išleistoje brošiūroje „Ekskursija į Švediją“, susitikimuose su Lietuvos ūkininkais. Dalyvavo steigiant Žemės ūkio rūmus, nuo 1935 metų buvo valdybos narys, Pieno perdirbimo bendrovės valdybos narys. 1926–1927 metais Trečiojo Seimo atstovas. P. Butkus 1929 metais tapo Panevėžio apskrities tarybos pirmininku. Jo bendražygis, inžinierius K. Germanas savo prisiminimuose apie P. Butkaus veiklą Panevėžio apskrities valdyboje rašė: „Jis vedė apskr. valdybos finansų ir ūkio reikalus... P. Butkus buvo uolus šalininkas apsidėti maksimaliais mokesčiais, bet kartu ir kietas savivaldybės lėšų prižiūrėtojas: kiekvienas surenkamas litas buvo stengiamasi versti vertybe“. P. Butkaus pastangomis su grupe vietinių ūkininkų Šeduvoje 1937 metais buvo pastatyta moderni pieninė, kuriai įrengimus sumontavo Danijos specialistai. Sviestas keliavo į Angliją.

1945 metų vasarį Petras Butkus buvo areštuotas ir išsiųstas į Belomoro kanalo statybą Rusijoje. Sugrįžo 1946 metais paliegęs. Kunigas P. Rauda prisimena: „Išgirdęs, kad iš lagerio paleistas P. Butkus, nuėjau jo aplankyti. Jis visai išsekęs ir iš lovos nelipo... Visa apskritis pažinojo Petrą Butkų kaip nuostabų žmogų“. Mirė 1947 metais, palaidotas Šeduvoje.

LRT studijoje „Metų žmogaus“ apdovanojimas įteiktas Danguolei ir Viktorui Butkams lrt.lt nuotrauka

Ona Butkienė (Marcinkevičiūtė) (1900–1983), baigusi vidurinę mokyklą, 1921–1922 mokslo metais pradėjo dirbti mokytoja Šeduvos progimnazijoje. Nuo 1928–1929 mokslo metų pradžios ji šios progimnazijos direktorė. 1931 metais ji išlaikė aukštojo mokslo valstybinius egzaminus ir tapo viena iš nedaugelio šiame krašte diplomuota pedagoge. Nusipelnė didelį pasitikėjimą tarp pedagogų ir mokinių tėvų. Jai dirbant, progimnazija išaugo į gimnaziją. Ji savo darbe rėmėsi kanauninko Mykolo Karoso (1878–1955) nuostatomis, kuris Šeduvos gimnazijoje dešimtmetį dėstė tikybos pamokas ir buvo laikomas vienas iš šviesiausių žmonių Šeduvoje. Vadovavo „Saulės“ draugijos Šeduvos skyriui.

1940–1941 mokslo metų pradžioje Ona Butkienė buvo atleista iš direktorės pareigų ir išsiųsta į Radviliškio progimnaziją dirbti lietuvių kalbos ir literatūros mokytoja. 1941 metais, pasikeitus okupantams, Ona Butkienė sugrįžo į Šeduvos gimnaziją direktorės pareigoms. Prasidėjus antrai sovietinės okupacijos bangai, 1945 metais ji vėl buvo atleista. Naują direktorių Adolfą Stonkų 1946 metų sausį atsiuntė Panevėžio apskrities švietimo skyrius. Pastarasis, pristatytas istorijos mokytoju, greitai įgijo pasitikėjimą ir pagarbą pedagogų kolektyve. Mažai raštingi partiniai pareigūnai stebėjosi direktoriaus gebėjimais mintinai cituoti marksizmo klasikus, nurodant šaltinius ir net puslapius. Džiūgavo suradę tinkamą pamainą. Euforija naujai paskirtu gimnazijos direktoriumi A. Stonkumi netikėtai baigėsi 1948 metų vasarą, kai pastarasis susikrovė daiktus ir staiga iš Šeduvos dingo. Paaiškėjus tokio netikėto pasitraukimo aplinkybėms, partiniai darbuotojai, atsakingi už kadrų politiką, pasijuto, gavę skaudų smūgį žemiau juosmens.

Saugumo akiratyje

Adolfas Stonkaus tikroji pavardė buvo Pranas Švilpa, 1944 metais vienas iš partizanų grupės organizatorių Labanoro giriose, slapyvardžiu Barzdyla. Po vienų tragiškų kautynių su rusų kariuomene mirties ar suėmimo pavyko išvengti tik štabo nariams V. Grigaliūnui-Sakalui ir P. Stonkui-Barzdylai. Pastarasis iš invalido Adolfo Stonkaus nusipirko karinį bilietą, susitvarkė dokumentus. Dirbdamas Šeduvos gimnazijos direktoriumi keliems partizanams parūpino vidurinio išsilavinimo atestatus, palaikė ryšį. 1948 metais atsakingi Šeduvos valsčiaus darbuotojai P. Kliorė ir K. Šukevičius jį įspėjo, kad juo domisi saugumas ir patarė palikti Šeduvą. Pasitraukęs iš gimnazijos, keitė darbus: Raseinių rajono Paupio miestelyje, kur medicinos felčere-akušere dirbo ir gyveno žmona su dukrelėmis, vėliau Kaune. 1952 metų spalio 8 dieną P. Švilpa Kaune, kopiant su dukterimi Audrone Kauko laiptais, saugumo buvo sulaikytas.

Jo byloje užfiksuoti 129 tardymo protokolai, jį pamainomis tardė trys čekistai. Suprantama, tai nebuvo ramūs pokalbiai prie kavos puodelio. Žiaurumai ir kalėjimo aplinka nepalaužė partizano valios – nieko neišdavė. Pabaltijo apygardos Karo tribunolas paskyrė griežčiausią bausmę – sušaudyti. 1953 metų rugsėjo 30 dieną Pranas Švilpa (1920–1953) Maskvoje buvo nužudytas. Po mirties Sakalo rinktinės kūrėjui ir vadui P. Švilpai-Barzdylai, Ąžuolui, Abstinentui 1999 metais suteiktas majoro laipsnis, apdovanotas Vyčio Kryžiaus IV laipsnio ordinu.

Onos Butkienės, 1946 metais atleistos iš gimnazijos direktorės pareigų, saugumo veiksmai jos atžvilgiu neapsiribojo. Buvo išvaryta su visa šeima iš nuosavo namo Šeduvoje ir jame buvo įkurta ambulatorija. O. Butkienės ir mokytojos J. Blažienės šeimas priglaudė kanauninkas Mykolas Karosas. 1948 metų gegužės 22 dieną Ona Butkienė su sūnumi Vytautu, paauglėmis dukromis Aldona ir Julija buvo ištremti į Krasnojarsko krašto Koj gyvenvietę Partizansko rajoną. Jauniausiai dukrai Danguolei tremties išvengti pavyko: ji tikriausiai per čekistų klaidą nebuvo įtraukta į tremiamų sąrašą. Jos vietoje įrašyta jos giminaitė Elena, kuri buvo paieškoma.

(keliama į 6 psl.)

Sveikiname

Jubiliejinio **90-ojo** gimtadienio proga sveikiname buvusią tremtinę **Severiną ŠILINSKAITĘ-NEVERDAUSKIENĘ.**

Laiminga būkite, sulaukus šitiek metų, kurie ne vien tik rūpesčius ir laimę atnešė kartu. Lai bus gyvenimas šviesus, tegul likimo žiaurūs vėjai lange ugnelės neužpūs.

Stiprios sveikatos, asmeninės laimės linki bendro likimo draugai –

Buvę Bolturino tremtiniai

Garbingo **90-ojo** jubiliejaus proga nuoširdžiai sveikiname buvusią tremtinę, LPKTS Šiaulių filialo narę **Valę BURNICKAITĘ**. Linkime stiprios sveikatos, džiugių gyvenimo dienų ir Aukščiausiojo palaimos.

LPKTS Šiaulių filialas

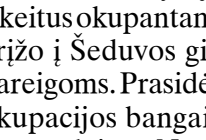

75-ojo gimtadienio proga nuoširdžiai sveikiname LPKTS valdybos narę, Šiaulių filialo pirmininkę **Valeriją JOKUBAUSKIENĘ**. Linkime, kad gražiausios gyvenimo dienos nesibaigtų, kad visada lydėtų sėkmė, sveikata, Dievo palaima.

LPKTS Šiaulių filialas,
LPKTS valdyba

Sibiro vaikai

Tęsinys.
Pradžia Nr. 1 (1311)

Tarzano nuotykiai

Trys mažesnieji Plikūnų šeimos vaikai liko gyventi Chaidako vaikų globos namuose. Vyresniesiems įsiminė juokingas momentas, kai vos atvežtus į Chaidaką juos registravo. Mergaitės prisistatė savo pavardėmis ir vardais – Plikūnaitė Alfonsa, Plikūnaitė Emilija ir Plikūnaitė Natalija. Ir Vladukas prisistatė: Plikūnas Vladas. Rusės raštininkės sutriko: kodėl pavardė ne tokia pati, argi jie – ne vieno tėvo vaikai? Rusiškai jau neblogai pramokusi Alfutė bandė išaiškinti, kad brolio pavardė kitaip skamba todėl, kad vyriška. Rusės niekaip negebėjo suprasti ir užsispyrusios užrašė Vladą Plikūnaitės pavarde. Taip berniukas Sibire visąlaik ir gyveno šaukiamas mergaitiška pavarde.

Pasakoja Vladas Plikūnas: „Mes likom Chaidako vaikų globos namuose, o vyriausiąją sesę išvežė. Mane pavadino Plikūnaite. Ir jau buvau nebe Vladas, o Volodia.

Namų ūkio darbininkas, su jaučiu veždamas vandenį į valgyklą ir į skalbyklą, vis manęs prašydavo, kol jis savo darbą atliks, palaikyti tą jautį, muses pabaidyti, kad ramiau stovėtų. Kaskart eidamas per kiemą mane šaukdavo: „Volodia Plikunaitie!“

Mums buvo skirti savi darbai – iki pietų turėdavom nupjauti su rankiniais pjūklais po dvi medžio kalades. Nenupjausi – negausi pietų. Rąstai stori būdavo, bet nupjaudavom. Vasarą ravėt reikėjo. Saulė, būdavo, kepina, o vagos – labai ilgos. Įsigudrindavom sukčiauti. Mūsų darbą prižiūrėdavusios auklėtojos, būdavo, vagų gale atsistos ir plepasi, o mes šiek tiek paravim, tada kočiojamės tolyn per tas vagas, žolės ir daržovės prisiploja prie žemės ir iš toliau žiūrint atrodo, jog viskas nuravėta. Tačiau ilgai nesidžiaugėm, ūkio brigadininkas mus apskundė auklėtojoms. Tada jos jau viduryje vagų atsistodavo. O mes vis tiek rasdavom būdą jas apgauti: pradedam ravėti keturias vagas, o baigiam jau tik dvi...“

Vladukas buvo sumanus ir guvus vaikas, o dar su tokia įdomia pavarde! Kartą prie jo priėjo vaikų namų direktoriaus sūnus ir sako: „Noriu su tavim draugaut. Aš esu Borisas Karpovas“. Su direktoriaus sūnumi susidraugavęs, lietuviukas tapo privilegijuotu, mažiau dirbti bereikėjo.

Vladas Plikūnas prisimena: „Tą normą – dvi kalades – mes su Borisu, būdavo, kuo greičiau nupjauname, kad mano porininkas gautų pietus, o patys dingstame, mums pietų nereikia. Išbėgame po gamtą klajoti: į stepę, o dažniausiai prie upelio – meškerioti. Sunkiausia būdavo meškerėms kabliukų gauti. Pirmuosius du Boria iškaulijo iš tėvo. O visa kita patys susimeistraudavome. Susiradome kaime siuvėjų, jos mums duodavo siūlų, iš kelių suvydavome tvirtą virvutę, štai mums ir valas. Nueidavome į kaimo galą, kur pareigūnai mokydavosi šaudyti, iš tvorų išlupdavome kulkas, jos mums buvo svareliai. Vietoj plūdės naudodavome žąsų plunksnas. O žuvų upelyje buvo daug, kibdavo gerai. Kepdavome laimikį labai paprastai: suvynioji žuvį į varnalėšos lapą, užkasi negiliai į žemę ir ant tos vietos užkuri lauželį. Žuvis labai skaniai išsitroškina, nulupi kailį su žvynais ir valgai. Tokiu būdu ir bulves kepdavome.

Boria kartą atsinešė spąstukus starams gaudyti. Pasigavome keletą žvėrelių, kailiukus nunėrėme, išdžiovinome, pardavėme – dar vienus spąstus nusipirkome. Netrukus jau dešimt spąstų turėjome, starus gaudėme dešimtimis. Išsirinkome aukštą eglę iki žemės nusvirusiomis šakomis, jos viršūnėje žvėrelių kailiukus ant pagaliukų ištempę išdžiovindavome. Abu buvome aštuonmečiai, o jau turėjome savo artelę! Kailiukus pristatydavome supirkėjams, tiesa, jie pinigais mums nenorėjo mokėti, dažniausiai atsilygindavo kabliukais, peiliukais, kitu inventoriumi, taigi medžioklės ir žūklės verslas plėtėsi.“

Vaikų globos namuose vaikai nebadavo, tačiau vitaminų trūko, labai norėdavosi daržovių. Globotiniai žinojo, kur kas kaime gyvena, kas kur pasėta, kas kur užaugo. Dažniausiai eidavo vogti agurkų.

Vladas Plikūnas pasakoja: „Būdavome aprengti ilgais rusiško sukirpimo marškiniais, per liemenį sujuostais diržu – patogu į užantį prisikrauti agurkų. Kartą mane pagavo. Mat kartu ėjo sesutė Natalija, ji turėjo būti sargybinis ir pranešti apie pavojų. Bet ji nemokėjo sušvilpti! Kai mane pagavo, ji ėmė verkti. Supykau: reikėjo švilpt, o ne dabar verkti! Nusitempė mane daržo savininkas į kiemą, už kojų čiupęs apvertė žemyn galva – agurkai išbyrėjo. Tada nuvedė į rūsį ir uždarė. Turėjo kažkas ateiti iš vaikų namų manęs atsiimti. Auklėtojos dėl tokio įprasto reikalo neidavo, siųsdavo stalių. Tas mane vedasi ir klausia: „ Ko tu eini agurkų vogti, jei nemoki pabėgti?“ Aiškinu, kad sargybinis blogas buvo. „Tai kitąkart pasiimk gerą sargybinį“, – pamokė stalius.

Kitą kartą jau einu su kitu sargybiniu, bet Natalija iš paskos seka. Baru ją: „Neik, ko tu eini?“ O ji neklauso, vis tiek seka. Čiupau supykęs medžio skiedrą ir paleidau į ją. O Natalijai ir taip jau dantys klibėjo, išmušiau priekinį. Kilo didelis triukšmas. Mane pagavo, išrengė, tik su trumpikėm likau. O kaip tik tuo metu ėjo filmas apie Tarzaną, visi jį buvom matę. Vaikai juokiasi: „Dabar būsi Tarzanas“. O, gerai, apsidžiaugiau, būsiu Tarzanas. Auklėtojos, matydamos, kad visai nenusimenu, marškinius atidavė, bet kelnes atėmė. Koks Tarzanas be kelnių? Tada aš į pogrindį pasitraukiau – namai ant polių, po vienu iš jų palindau ir būnu sau. Auklėtojos ten palįsti negali, siunčia vaikus manęs ieškoti. Kartą sekliai mane aptiko, bet išlindę pasakė, jog nerado – solidarūs buvo. Tris dienas pogrindyje prabuvau. Galų gale auklėtojos pasiuntė draugą, su kuriuo poroje kalades pjaudavome, man pasakyti, kad grįžčiau, tada atiduos drabužius. Ne, sakau, tegul čia drabužius atneša, tada išlįsiu iš savo slėptuvės. Atnešė drabužius, apsirengiau ir parėjau.“

Vaikų namų auklėtinių gyvenimas slinko įprasta vaga. Draugystė su direktoriaus sūnumi Vladui suteikė daugiau laisvės ir įdomių nuotykių. Žūklės ir medžioklės verslas ėjosi gerai. Tik kartą Borisas atėjo susirūpinęs: „ Yra blogai – mus išskirs. Mano tėvai kalbėjo, kad tave išveš kažkur labai toli“. Borisas buvo susikrimtęs – nenorėjo draugo prarasti, o Vladas taip pat išsigando, kad jį kažkur nori išvežti. Berniukai nusprendė, kad Vladukui reikia pabėgti ir pasislėpti, o Borisas teiks visokeriopą pagalbą. Geriausia vieta slėptis – jų stovykla prie upės, už trijų kilometrų nuo vaikų namų. Toj pačioj eglėj, kurios viršūnėj starų kailiukus džiovindavo, ant šakų įsirengė guolį. Borisas atnešė užsikloti, duonos, druskos. O žuvies upėje, kiek nori – pasigauni, išsikepi. Taip berniukas pragyveno beveik savaitę. Globos namų personalas nesugebėjo jo rasti. Tačiau Boriso tėvas, matyt, pastebėjo, kad iš namų kai kas dingsta. Nors Borisas labai atsargiai keliaudavo pas draugą, vis dėlto jį pergudravo, ir berniukų stovyklavietė buvo surasta. Globos namuose jau laukė iš Semionovsko parvežta vyriausioji sesė Alfutė. Berniukui pranešė, kad visi keturi grįš į Lietuvą. Mamos broliai pasirūpino, kad našlaičiams būtų leista grįžti namo pas gimines.

Namo į Lietuvą

Iš Sibiro į Lietuvą vaikus parlydėjo Chaidako vaikų namų direktorius Karpovas su savo žmona. Dabar jau visi važiavo keleiviniu traukiniu. Išlipo Labos geležinkelio stotyje, čia laukė dėdė Kazimieras Sabanskis, pas jį ir apsistojo. Direktorius su žmona kitą dieną nuvyko į apylinkę užregistruoti vaikų sugrąžinimo faktą. Alfutė, jau šeštokė, pabuvo vertėja, nes dar lietuviškai šiek tiek mokėjo. Jaunesnieji vaikai lietuviškai nebekalbėjo.

Direktorius su žmona išvyko atgal į Sibirą. Išvažiuodami prasitarė: „Jei būtumėm žinoję, į kokį vargą jus parvešim, nebūtumėm jūsų atidavę“. Ėjo 1952-ieji metai, Lietuvoje buvo tikras badmetis – žmonės suvaryti į kolchozus, baisus skurdas, gyvuliai fermose išdvėsę, atlyginimas už darbadienį – 20 kapeikų (papirosų pakelis „Belamor“ kainavo 25 kapeikas). Metų gale už darbą kolūkiečiai gaudavo vos po du maišus grūdų. Žmonės badu neišmirė tik dėka 60 arų pasodybinio sklypo ir karvės – šeimai buvo leidžiama turėti tik vieną.

Abu dėdės gyveno sunkiai. Kiekvienas pasiėmė po du Plikūnų našlaičius. Kazimiero Sabanskio šeimoje augo dar ir savo du vaikai, o Juozapas Sabanskis, be savo vaiko, augino į Sibirą išvežtos žmonos sesers du vaikus, o dabar sugrįžo dar ir krikštaduktės Alfutė su Natalija... Žmonių buitis buvo skurdi, valgis menkas, drabužiai – prieškariniai ir sulopyti.

Surusėję sugrįžėliai pradėjo lankyti mokyklas. Vladas ir Emilija ėjo į artimiausią Areiniškių pradinę mokyklą.

Vladas Plikūnas prisimena: „Mokykloje mus priėmė gerai. Mokytojai buvo supratingi ir atjautūs. Mokyklos direktorius buvo Balčas, o mano klasės auklėtoja – skulptoriaus (tuomet dar būsimo) Gedimino Jokūbonio sesuo Liuda. Ji daug dirbo su manim atskirai: kitiems pasakys užduotį, tada prie manęs – lietuviško rašto moko, daug puslapių lietuviškai turėdavau prirašyti. Ir po pamokų su manim vėl dirbdavo. Šiokią tokią pažangą padariau, tačiau, kai, baigęs pradinę, ėmiau lankyti Dapšionių septynmetę, tenykštis lietuvių kalbos mokytojas Sadauskas, atnešęs ištaisytą mano pirmąjį rašto darbą, pasakė: „Tamstai parašiau vienetą, bet ir tas – avansu“.

Alfutė su mažiausiąja sese Natalija turėjo lankyti Sidabravo septynmetę mokyklą. Mergaitės, jei būtų buvusi jų valia, nebebūtų mokęsi visai – buvo labai nedrąsu, jautėsi svetimšalės...

Pasakoja Alfonsa Plikūnaitė-Šukienė: „Sidabravo mokykloje mokėsi labai daug vaikų. Pirmą mūsų pasirodymo dieną mokinius suvarė į aikštę, išrikiavo, pastatė mane, apdriskusią „ruskelę“, prieš visus, o į susirinkimą atėjęs miestelio stribų viršininkas garsiai išrėžė kalbą: „Ką mes dabar darysime? Iš šaltų kraštų ši mergaitė grįžo, ar mes ją priimsime, ar ne?“ Ką tie vaikai rėkė, nieko negirdėjau, norėjau skradžiai žemę prasmegti. Tačiau vaikai, kaip paskui patys man pasakojo, šaukė, jog reikia priimti, jie jau iš savo tėvų žinojo, kas ištiko į „šaltus kraštus“ išvežtuosius, todėl nė nemanė tyčiotis. Kai mane nuvedė į šeštą klasę, ten vaikai taip pat ėmė sakyti, jog ir jie šaukę labai garsiai, kad mane priimtų.

Atėjo lietuvių kalbos mokytoja tokia pat pavarde, kaip mano – Plikūnaitė, bet mums ne giminė, iš Naujamiesčio kilusi. Paklausė mano pavardės, aš atsakiau: „Plikunaitie“. Ji ramiai, be šypsenos, pataisė: „PlikŪnaitė“. Ir kaip man reikėjo vėl išmokti lietuvių kalbą? Tris skyrius juk Lietuvoje tebuvau baigusi, o per tiek metų, praleistų Sibire, vien su rusakalbiais, man kalbėti lietuviškai jau buvo sunku, o dabar reikėjo ir rašyti. Pirmąkart parašiau diktantą – vienos klaidos. Atnešęs rašomuosius, mokytojas Vaškys pasakė, kad gavau vienetą, bet ir tas yra dar per geras įvertinimas. Visas lapas buvo raudonas. Bet po truputį atsitiesiau. Turėjau suolo draugę Genutę Rasiulytę, ir dabar ją sutikusi dėkoju, šventas ji man žmogus. Man Genutė per diktantą vis kumšt alkūne, kai klaidą padarau, tuoj ištaisau. Septynmetę baigiau neblogai – be trejetų. Tik toliau nebebuvo kaip mokytis. Dėdei buvo nelengva, jau ir taip mums padėjo, tad paaugusios pradėjome su sese pačios rūpintis užsidirbti – išėjom į Pociūnų tarybinį ūkį kiaulių šerti.“

(Bus daugiau)

Irena VITKAUSKIENĖ

Kviečiame!

Kviečiame apsilankyti LPKTS Patriotinių leidinių knygynėlyje (Laisvės al. 39, Kaune) ir įsigyti knygų tremties ir rezistencijos tematika, naujausius „Tremtinio“ numerius. Knygų galite įsigyti ir internetu www.lpkts.lt.

Žaliosios rinktinės istorija

Tęsinys.
Pradžia Nr. 2 (1312)

Vokiečių valdžia nepripažino Laikinosios Lietuvos vadovybės, o tik stengėsi lietuviais pasinaudoti, ypač vykdant žydų genocidą. VLIK'as griežtai nesutiko su tokia nuostata ir parengė aukščiausiai Vokietijos valdžiai memorandumą apie vokiečių savivalę Lietuvoje. Vokiečiai atsakydami į tai uždarė VLIK'ą, o jo turtą konfiskavo. VLIK'as dar spėjo įgalioti generolą P. Plechavičių tartis su vokiečiais, kad lietuviai galėtų tarnauti savigynos daliniuose. Tuo būdu buvo surinkta apie 20000 jaunuolių į Vietinę rinktinę. Vokiečiams nutarus lietuvius siųsti į Rytų frontą, daugelis lietuvaičių su ginklu rankose pasitraukė į pogrindį. Vokiečiai už tokį nepaklusnumą žiauriai atkeršijo suimtiems Vietinės rinktinės kariūnams.

Kiek anksčiau baigusi organizuotis, savo veiklą pradeda Lietuvos laisvės armija. Iš visų lietuvių organizacijų, LLA buvo geriausiai apginkluota bei disciplinuota. Ruošdamasi Sovietų kariuomenės atėjimui, LLA visoje Lietuvos teritorijoje organizuoja ginkluotus Vanagų būrius. LLA vadovybė iš Žemaitijos į rusų užnugarį permeta keletą ginkluotų pogrindinių grupių. 1944 metų liepos 19 dieną įkuriamas Lietuvos gelbėjimo komitetas, kuriam ima vadovauti K. Veverskis-Senis. LGK ima vadovauti visoms karinėms pogrindžio grupėms.

Šeduvoje tuo metu susiorganizuoja LGK skyrius, į kurio sudėtį įėjo: Šeduvos klebonas prelatas Mykolas Karosas, Šeduvos viršaitis ltn. Petras Blėka, gydytojas Stasys Puodžiukas, vet. gydytojas Anicetas Grigaliūnas, Šeduvos gimnazijos vedėjas Antanas Žitkus, kooperatyvo vyr. buhalteris Petras Pranskietis, Lietūkio sandėlio vedėjas Jonas Laurinaitis, Šeduvos girininkas ltn. Šukys, kapitonas Izidorius Pocevičius bei Vietinės rinktinės kariūnas Vytautas Vaitiekūnas. Komiteto nariai nusprendė, kad vietoje pasipriešinimą turi organizuoti kapitonas Izidorius Pocevičius, kaip aukščiausią karinį laipsnį turintis asmuo. Tačiau sovietinės kariuomenės puolimas buvo toks spartus, kad daugelis komiteto narių pasitraukė su vokiečiais į Žemaitiją.

Ties Seda I. Pocevičius ir ltn. Petras Bistrickas patenka į rusų pasalą, kur Bistrickas žūva, o Pocevičius pasitraukia į Palangą. V. Vaitiekūnas pasilieka Šeduvos apylinkėse ir iš sau artimų draugų suburia pogrindinį būrelį, į kurį įėjo: Kęstutis Žitkus, Antano Žitkaus sūnus, studentas dailininkas, kaimynas Jonas Džiugas, klasės draugas Juozas Abromaitis. Paskutiniame LGK posėdyje buvo nutarta slopinti sovietinių karių plėšikavimą, agituoti vietinius vyrus, kad neitų į sovietų kariuomenę, ieškoti ryšių su kitomis partizanų grupėmis, savarankiškai apsiginkluoti.

Žilionių kaime, prie Šeduvos buvo spausdinami komiteto nutarimai ir išklijuojami Šeduvos miestelyje bei ant pakelėse stovinčių telegrafo stulpų. Sovietų kariuomenei užėmus Šeduvą 1944 metų liepos 26 dieną, V. Vaitiekūnas su draugais pasitraukia į Raginėnų kaimą pas Juozą Abromaitį. Pačioje vasaros pabaigoje V. Vaitiekūnas Jurkšaičių sodyboje susitinka su grįžusiu I. Pocevičiumi ir aptaria tolimesnio pasipriešinimo galimybes. I. Pocevičius nutaria išsiųsti V. Vaitiekūną ir K. Žitkų mokintis į Kauną, kas ir buvo nedelsiant atlikta. 1945 metų balandžio 11 dieną I. Pocevičius iškviečia iš Kauno V. Vaitiekūną ir jie nedidele grupele iškeliauja į Radvilonių mišką, netoli Šeduvos miestelio, kur įsirengia vasaros stovyklą. Reikia pasakyti, kad I. Pocevičius 1945 metų žiemą praleido Panevėžio pašonėje, Ažagų ir Eimuliškių miškuose, didelės partizanų grupuotės sudėtyje.

1945 metų kovo 23 dieną šalia Panevėžio esančiuose Berčiūnuose įvyksta stambių partizaninių junginių vadų pasitarimas, kuriame įkuriama Žalioji rinktinė (pagal girios pavadinimą), patvirtinami rinktinės įstatai bei vėliava. Šiame pasitarime dalyvauja: I. Pocevičius-Radvila, Vladas Jazokas-Petraitis, Panevėžio apskrities LLA 200 partizanų vadas, ltn. Steponas Girdžiūnas-Gegužis, iš Vokietijos atskraidintas ir Ažagų miško prieigose nuleistas Smilgių valsčiaus gyventojas Vytautas Česnakavičius-Valas, kartu su juo nuleistas jo pusbrolis Polis Lubickas, Kazimieras Tamošauskas-Kovas, Šeduvos apylinkės gyventojas ltn. Alfonsas Blėka-Genys, Patrimpas, didelės 150 partizanų grupės vadas, Kazimieras Česnakas-Pavasarėlis, Juozas Abromaitis, kovo 27 dieną Ažagų kautynių metu pakliuvęs į rusų nelaisvę. Šios didelės partizanų grupuotės vadu paskiriamas I. Pocevičius-Radvila. Buvo nutarta į ginkluotą kovą organizuoti nuo sovietų kariuomenės besislapstančius jaunuolius; užpulti tris valsčius, sunaikinant juose sovietų aktyvą. Po to kaip Panevėžio NKVD Vidaus kariuomenės 261 pulko 3 batalionas ir spec. dalinys 1945 metų kovo 27 dieną išblaško partizanus, I. Pocevičius grįžta į Šeduvą. Su juo grįžta ir keli partizanai.

(Bus daugiau)

Gintautas PABILIONIS

Muziejaus „Mo“ Vilniuje mecenatai paskelbti „Metų žmogumi“

(atkelta iš 4 psl.)

Danguolei teko panaudoti „šventą“ melą, kuriant legendą apie savo praeitį, siekiant aukštojo mokslo.

Nelengvas gyvenimo kelias

Likimas taip sudėliojo įvykius, kad mano šeima tuo pačiu ešelonu iš Šeduvos geležinkelio stoties buvo atgabenta į tą pačią atokią Sibiro gyvenvietę. Su O. Butkienės šeima teko artimai susipažinti. Su jos sūnumi Vytautu buvome vienmečiai ir mūsų abiejų gyvenime buvo daug bendro. Ona Butkienė, atsidūrusi su trimis atžalomis neįprastoje aplinkoje, kada kiekviena diena visiems tremtiniams buvo nepertraukiamas dvasinės ir fizinės stiprybės išbandymas, ji išliko Mokytoja (rašau iš didžiosios raidės).

Visi atgabenti tremtiniai nuo 16 metų amžiaus buvo skirti taigoje medienos gamybai visą savo likusį gyvenimą. Toks valdžios nuosprendis nebuvo įslaptintas: visi turėjo patvirtinti savo parašu, susipažinę su šia lemtimi. Ona Butkienė matė vienintelę išeitį iš šios aklavietės – mokyklinio amžiaus jaunimui siekti mokslo. Sūnų Vytautą ir abi dukras siuntė baigti vidurinę mokyklą, nors Vytauto bendraamžiai plušėjo miško darbuose ir šeimai atnešdavo nors menkus rublius. Vietinė komendantūra, skirta tremtinių priežiūrai, nepalankiai žiūrėjo į jaunimo mokslus vidurinėje mokykloje, bet griežto draudimo nebuvo. Kitas požiūris buvo, kai tremtiniai, gavę brandos atestatus, panoro išvykti į Krasnojarsko miestą siekti tolimesnio mokslo. Galiojo tvarka, kad tremtiniams be komendanto leidimo negalima išvykti už jų registracijos vietovės (kaimo, miesto ribos). Komendantūra tokius leidimus nuolat vilkino. Šių eilučių autoriui leidimas išvykti buvo gautas antrais laukimo metais prasidėjus eiliniams mokslo metams – rugsėjo 18 dieną.

Iš Koj gyvenvietės mokytis pirmieji išvyko Vytautas Butkus ir Vytautas Puodžiūnas. Vytautas mokėsi Krasnojarsko kalnų technikume ir norėjo tapti statybininku. Su bendramoksle Nijole Babiliūte sukūrė jauną šeimą ir gyveno technikumo bendrabutyje. Ten 1954 metų pradžioje susilaukė pirmagimio – sūnaus Viktoro. Tikėtina, jei mažylis būtų gimęs Lietuvoje, jam būtų tekęs Vytauto vardas. Tremtyje daug jaunuolių iš Lietuvos turėjo šį vardą, bet vietiniams gyventojams Vytauto vardas buvo neįveikiamas, ir jie buvo šaukiami Viktoru, rečiau Vitalijumi.

Tų metų pavasarį Vytautas kelyje į Koj gyvenvietę (Partizansko r.) pas mamą staiga mirė. Priežastis – staigus sveikatos sutrikimas. Manoma, kad Vytautas, įveikęs du šimtus kilometrų traukiniu bei pakeleivingomis mašinomis, Solnečno Taloje laukė važiuojančios mašinos kelionės pabaigai. Normalaus susisiekimo čia nebuvo. Vietinis gyventojas, aptikęs prie upelio gulintį jaunuolį, atskubėjo į vietinį medicinos punktą, kuriame felčeriu dirbo tremtinys Zenonas Gailiušis, ištremtas 1948 metais iš Kauno medicinos instituto. Z. Gailiušis Vytautą Butkų pažinojo, bet padėti nebegalėjo. Jis anksčiau gelbėjo Vytautą, jam patyrus rimtą traumą: savo sumanumu ir ryžtu sugebėjo jį nugabenti į rajono ligoninę kvalifikuotam gydymui. Zenonas Gailiušis (1928–2013) vėliau Krasnojarske užbaigė medicinos mokslus, 1959 m. su šeima sugrįžo į Lietuvą. Panevėžyje tapo labiausiai nusipelniusiu sveikatos srityje, Nacionalinių vertybių konkurse nominuotas kategorijoje „Žmogus-amžininkas“ (2010 m).

Danguolė ir Vytautas Butkai prie savo įkurto „Mo“ muziejaus

Ona Butkienė iš tremties į Kauną sugrįžo 1957 metais tik su dukterimi Julija, tapusia Berkertiene. Dirbo projektavimo institute.

Aldona Krasnojarske, baigusi Miško technikos institutą, dirbo šiame mieste Sibiro miško tyrimo institute moksline bendradarbe. Savo gyvenimą susiejo su ukrainiečiu Liachovskiu.

Amžininkų prisiminimuose

Petro ir Onos Butkų gyvenimas ir veikla išliko jų amžininkų prisiminimuose. Vienas iš jų: Vaidulonių kaimo gyventoja Aldona Gvaldaitė apie savo kaimynus Butkus savo rašinyje mini geranorišką to kaimo šviesuolio Petro ir jo žmonos, ilgametės Šeduvos gimnazijos direktorės, Onos paramą ir įtaką kaimui ir kaimynams. Nors jie turėjo svarbių darbų ir pareigų ne tik Šeduvos valsčiuje, bet ir Panevėžio apskrities savivaldybėje, daug prisidėjo keliant Vaidulonių kaimo ekonomiką bei kultūrą, rūpinosi jaunosios kartos švietimu.

Vytauto Butkaus žmonos Nijolės šeimai antros sovietinės okupacijos valdžia nebuvo nusiteikusi suteikti ramaus gyvenimo. Jos tėvas Vilniaus savivaldybės tarnautojas Juozas Babilius 1944 metų lapkričio 2 dieną buvo areštuotas. Karo tribunolas skyrė 10 metų lagerio. 1954 metais, atlikęs bausmę, privalėjo vykti į Krasnojarsko krašto Mansko rajono Orešnoje kaimą, kur nuo 1948 metų jau gyveno tremtyje jo šeima – Ona Babilienė su dukterimis Nijole ir Eidvile. Šeima iš tremties sugrįžo 1956 metais, išskyrus dukterį Nijolę, kuri su sūnumi Viktoru į Vilnių atvyko 1958 metais.

Lietuvoje Nijolė, dabar Dovydėnienė, baigė aukštuosius mokslus, dirbo projektavimo institute. Ona Butkienė galėjo džiaugtis vaikaičiu Viktoru ir, nepaliaujamai vykdanti Mokytojos pašaukimą, visokeriopai skatino Viktorą siekti mokslo. Mokytoja savo mirties valandą galėjo didžiuotis Viktoro Butkaus pasiekimais moksle. 1982 metais Maskvos Bioorganinės chemijos institute jis jau buvo įgijęs mokslo daktaro laipsnį.

Vytautas GULIOKAS

LPKTS Šilalės filialas – aktyvus ir visuomeniškas

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Šilalės filialo nariai kasmet noriai įsitraukia į Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės inicijuojamą akciją „Knygų kalėdos“. Tradiciškai, vadovaujami filialo pirmininkės Teresės Ūksienės ir palydimi Šilalės rajono mero Jono Gudausko, apsilankėme Šilalės viešojoje bibliotekoje ir padovanojome naujų poezijos knygelių, kurias išleido pati Teresė Ūksienė.

Prasidėjus Naujiesiems metams, LPKTS Šilalės filialo nariai kartu su TS-LKD atstovais, kuriems vadovavo skyriaus pirmininkas Jonas Gudauskas, išsiruošė į Šiaulių vyskupijos šeimų šventę „Šeimų ištikimybė – tautos stiprybė“. Su pakilia nuotaika dalyvavo šv. Mišiose, sutuoktiniai turėjo puikią galimybę atnaujinti santuokos įžadus ir pabūti nuostabioje, Lietuvos 100-mečiui skirtoje meninėje programoje „Taip niekas Tavęs nemylės“.

Šiemet vasario 9 dieną LPKTS Šilalės filialas švęs savo veiklos 30-metį, kuriame laukia bendražygių iš visų filialų.

Raimundė GEČIENĖ

Užsiprenumeruokite „Tremtinį“

Metinė prenumerata priimama **iki kiekvieno mėnesio 28 dienos** bet kuriame „Lietuvos pašto“, „Pay Post“ skyriuje, per „Lietuvos pašto“ laiškininką, paskambinus informacijos tel. 8 700 55 400, internetu **www.prenumeruok.lt**.
Laikraštis išeina 4 kartus per mėnesį. Prenumeratos indeksas 0117.
Kaina: **1 mėn. – 2,65, 3 mėn. – 7,96, mėn. – 15,91, 12 mėn. – 32,13 Eur.**

„Tremtinio“ prenumerata – tai puiki dovana giminaičiui, draugui, kaimynui.

Skelbimai

Sausio 23 d. (trečiadienį) 17 val. LPKTS salėje (Laisvės al. 39, Kaune) kviečiame į Arvydo Anušausko knygos „Aš esu Vanagas“ pristatymą.

Sausio 26 d. (šeštadienį) 9.30 val. Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos buveinėje įvyks LPKTS valdybos posėdis, **12 val.** – TS-LKD Politinių kalinių ir tremtinių frakcijos valdybos posėdis.

LPKTS valdybos ir TS-LKD PKTF valdybos narius prašome dalyvauti.

Dėmesio!

LPKTS Radviliškio filialo buveinė išsikėlė į naujas patalpas: Gedimino g. 9, Radviliškis (Greitosios medicinos pagalbos pastate).

Teirautis tel. (8 422) 57 161, (8 422) 54 515, 8 606 87 562.

Ilsėkitės ramybėje

Teofilė Stasiulevičiūtė-Stankevičienė
1927–2018

Gimė Kauno r. Panemunės valsč. Ronelių k. daugiavaikėje šeimoje. 1951 m. Teofilę kartu su šeima ištrėmė į Tomsko sritį. Tremtyje dirbo sunkius miško ūkio darbus. Į Lietuvą grįžo 1958 m. Apsigyveno tėviškėje. Sukūrė šeimą. Gyveno Kauno r. Patamulšėlio k. Dirbo kolūkyje. Užaugino tris dukteris.

Palaidota Kauno r. Margininkų kapinėse.

Užjaučiame seserį Onutę ir jos šeimą, dukteris Jūratę, Rūtą ir Silvą su šeimomis, gimines ir artimuosius.

LPKTS Šiaulių filialas

Stasys Apšega
1927–2018

Gimė Panevėžio r. Liudvinavos k. ūkininkų šeimoje. Prasidėjus antrajai sovietų okupacijai, sovietų kareiviai nušovė brolį. 1948 m. Stasys su motina ištremtas į Sibirą. Dešimt metų praleido tremtyje Krasnojarsko kr. Mansko r. Širokij Logo gyv. Dirbo įvairius darbus. Vedė Oną Urbonaitę. Grįžęs į Lietuvą daug metų dirbo Kupiškio r. Subačiaus apyl. „Šviesos“ kolūkio vairuotoju. Buvo ramus, draugiškas, darbštus, sąžiningas, visiems padėdavo. Mylėjo Dievą ir tėvynę. Dalyvavo Sąjūdžio veikloje. Pateikė svarbios informacijos apie įvykius Subačiaus krašte 1940–1948 m.

Nuoširdžiai užjaučiame sūnėną Antaną ir gimines.

LPKTS Kupiškio filialas

Birutė Morkūnaitė-Andrikienė
1924–2019

Gimė Biržuose. Tėvai bendravo su Prezidento Antano Smetonos šeima. Už tai 1941 m. tėvas vienas pirmųjų pateko į okupantų ešeloną, paskui jį į Sibirą iškeliavo žmona ir duktė. Tėvas uždarytas į lagerį. Birutė su mama ištremtos į Krasnojarską, vėliau 3 tūkstančius kilometrų Jenisejaus upe į tolimą šiaurę, kur net vietovės pavadinimo nebuvo, vadinama buvo „Prijut“ ir „Nr. 14“. Tremtis nepalaužė Birutės. 1946 m. grįžusi į tėvynę, gerų žmonių padedama, ji įgijo aukštąjį išsilavinimą, visas jėgas skyrė jaunimui ugdyti, buvo aktyvi sporto veteranų judėjimo dalyvė. Tačiau tėvų likimas buvo dramatiškas. Mama, praradusi sveikatą, grįžo 1948 m., o tėtis žuvo Sibiro lageryje. 1951 m. Birutė baigusi Kūno kultūros institutą, nuo pat pirmos iki paskutinės 2002 m. darbo dienos dirbo Kauno Stepo Žuko taikomosios dailės technikume fizinio lavinimo dėstytoja. LPKTS Kauno filialo narė nuo 1993 metų. Šviesus B. Morkūnaitės-Andrikienės atminimas ilgam išliks jos mokinių, sporto bičiulių ir ją pažinojusiųjų širdyse.

Palaidota Kauno Romainių 1-osiose kapinėse.

LPKTS Kauno filialas

Užjaučiame

Dėl Elenos Bučnienės (1929–2019) mirties užjaučiame artimuosius. Tegul šilti prisiminimai ramina širdies skausmą ir teikia ramybę išėjusiajai.

LPKTS Klaipėdos rajono filialas

Vasario 2 d. (šeštadienį) LPKTS Šilutės filialas minės įkūrimo 30-metį.

10 val. šv. Mišios Šilutės šv. Kryžiaus bažnyčioje.

11 val. minėjimas Šilutės kultūros ir pramogų centre (Lietuvininkų g. 6). Dalyvaus mišrus choras „Pamario aidas“, Šilutės meno mokyklos jaunučių choras, Šilutės Vydūno gimnazijos vokalinė-instrumentinė studija „Gabija“.

Kviečiame dalyvauti.

Pasiteirauti tel. 8 673 16400.

Tremtinys ISSN 2029-509X
www.lpkts.lt

Leidėjas **Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga**
Įmonės kodas **300032645**
Ats. sąsk. **Nr. LT18 7044 0600 0425 8365 AB „SEB“ bankas**
Adresas: **Laisvės al. 39, 44309 Kaunas,**
Tel. **(8 37) 323 204**

Redaktorė **Jolita Navickienė**
Kalbos redaktorė **Audronė Kaminskienė**
Techninė redaktorė **Vesta Milerienė**

El. p. **tremtinys.redakcija@gmail.com**

2 spaudos lankai. Tiražas 1300 egz. Kaina 0,66 euro.

Spausdino **spaustuvė UAB „Morkūnas ir Ko“, Draugystės g. 17, Kaunas**

Projektus „Lietuvos Laisvės kovų, tremties ir tautos netekčių atspindžiai“ ir „Istorija be „baltų dėmių“ remia

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

Redakcija pasilieka teisę trumpinti ir redaguoti straipsnius, rankraščiai negrąžinami. Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su autoriaus nuomone.

Tėvynės gynyboje – trys ukmergiškių kartos

Atsargos majoras ukmergiškis Vidmantas Leščius didžiuojasi, kad yra vienas Lietuvos karių dinastijos narių. Lietuvai tarnavo jo seneliai Jonas Leščius ir Jurgis Tamošiūnas, tėvas Bronislovas už ryšius su partizanais kalėjo Sibiro lageriuose. Vidmantas tėvynei atidavė 12 metų – nuo 1991-ųjų, kai atsikuriančiai šaliai taip pat reikėjo drąsių, pasiaukojančių, ryžtingų karių.

Sužeistas tarnyboje

Vidmantas pasakoja, kad jo senelis Jonas gimė 1895 metais. Prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui, buvo pašauktas į carinę armiją. 1918-aisiais grįžo į Lietuvą. Paskelbus Nepriklausomybės aktą ir pradėjus kurti mūsų šalies kariuomenę, jis tapo savanoriu – įstojo į Ukmergės karo komendantūros kuopą.

„Senelis dalyvavo kovose su bermontininkais, bolševikais, lenkais. Jis buvo ir vienas Ypatingos paskirties rinktinės, užėmusios Klaipėdos kraštą, karių. Nuo 1927 metų, prasidėjus taikos laikotarpiui, tarnavo pasienio policijoje, Musninkų-Kernavės pasienio ruože“, – sako atsargos majoras.

Būdamas Pirmojo pėstininkų Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino pulko kariu J. Leščius gyveno Ukmergėje esančiose kareivinėse. Kariai bendravo su miesto visuomene, išvykdavo ir į kaimus. Kartą dabartinės Deltuvos seniūnijos Buzų kaime vykusiuose šokiuose susipažino su vietine mergina, Elžbieta Čeponyte. Jaunuoliai pamilo vienas kitą ir po kurio laiko susituokė. Porai gimė du sūnūs – Bronislovas ir Vytautas.

„1933 metais, kovo mėnesį, senelis, kuris buvo Ukmergės baro 1-ojo rajono 3-osios sargybos sargybinis, netoli Bajoriškių malūno sulaikė lenkų agentus, – pasakoja Vidmantas. – Deja, tuomet jis buvo sunkiai sužeistas į galvą ir nuvežtas į karo ligoninę Kaune. Ten jam atlikta operacija, jau pradėjo sveikti. Kai 1933 metų liepos 16-ąją į Kauną turėjo atskristi Steponas Darius ir Stasys Girėnas, jis kartu su kitais sveikstančiais kariais ligoninės balkone visą dieną laukė lakūnų. Tada plieskė kaitri saulė, o jis buvo be kepurės, perkaito ir, matyt, dėl to susirgo smegenų uždegimu. Po dviejų savaičių 38 metų J. Leščius mirė. Tuomet Bronislovui buvo aštuoneri, Vytautui – vieneri metukai.“

Senelis – husaras

V. Leščiaus senelis iš mamos pusės Jurgis Tamošiūnas baigė puskarininkių mokyklą, tapo husaru. Jis tarnavo Kaune, Garbės sargybos kuopoje. „Senelio brolis buvo išvykęs į Ameriką, nebuvo kam dirbti žemės, todėl Jurgis po privalomosios karo tarnybos grįžo į tėviškę – tuometinio Siesikų valsčiaus Jurgelionių kaimą. Čia susituokė su Antanina Nugaraite, gimė mano mama, – atkuria tuometinius įvykius pašnekovas. – Daug metų J. Tamošiūną rinko kaimo seniūnu. Senelis ne tik patardavo kaimynams, bet padėdavo išspręsti ir kilusias problemas. Jis buvo kaimo šviesuolis – prenumeravo žurnalus, knygas.“

Už ryšius su partizanais – Sibiro lageriai

Vidmanto tėvas Bronislovas 1941 metais baigė Antano Smetonos gimnaziją, po to – mokytojų seminarijos kursus ir buvo paskirtas į Užugirio mokyklą vokiečių kalbos mokytoju. „Lietuvą okupavus sovietams, tėvas bendravo su Vyčio apygardos partizanų vadu Juozu Krikštaponiu, teikė informaciją partizanams. 1944 metais jis buvo paskirtas Užugirio progimnazijos vedėju. Tų pačių metų gruodžio 25-ąją, per Kalėdas, tėvas buvo areštuotas ir uždarytas į Vadoklių areštinę“, – prisimena Vidmantas.

1944 metų lapkričio 19 dieną sovietų garnizonas apsupo Vadoklių valsčiuje esančius miškus ir nužudė kelis partizanus, o vienas buvo sunkiai sužeistas, jam peršauta ranka. Apieškoję partizaną, sovietai aptiko proklamaciją, kurioje raginama priešintis okupantams. Skausmo kamuojamas suimtasis išsitarė, kad ji atvežta į mišką iš Užugirio mokyklos. Dėl to B. Leščius ir buvo suimtas.

1945 metų sausį jis išvežtas į Panevėžio kalėjimą, o liepą nuteistas ir ištremtas į Sibirą, kur kalėjo Archangelsko ir Komijos lageriuose. 1953 metų sausį B. Leščius grįžo į Lietuvą.

1954 metais jis apsigyveno Jurgelionių kaime, čia vedė Genovaitę.

Istorikas ir pedagogas tapo kariu

Vidmantas gimė 1956 metais. Ukmergėje baigęs tuometinę Ketvirtąją vidurinę mokyklą, įstojo į Vilniaus valstybinį universitetą, Istorijos fakultetą. Įgijo istorijos ir visuomenės mokslų dėstytojo specialybę. Baigęs studijas, įsikūrė Ukmergėje. Dirbo Kraštotyros muziejuje, vėliau – mokytoju. „1988 metais prasidėjus Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio judėjimui, aktyviai įsitraukiau į šią veiklą, – pasakoja V. Leščius. – Šaliai atkūrus nepriklausomybę, 1991 metais nutariau tapti kariu – pradėjau profesionalią karo tarnybą Lietuvos kariuomenėje. Buvau priimtas į Ukmergės komendantūrą vyr. specialistu“, – atskleidžia lemtingą gyvenimo posūkį atsargos majoras.

1992 metais jam buvo suteiktas leitenanto laipsnis, po metų – vyr. leitenanto. 1993-aisiais jis buvo paskirtas Krašto apsaugos ministerijos Savanoriškosios krašto apsaugos tarnybos (SKAT, dabar – Krašto apsaugos savanorių pajėgos (KASP) Vilniaus apskrities Ukmergės rajono teritorinės gynybos vadu – rajono komendantu. Dešimt metų – iki 2003-ųjų, V. Leščius ėjo Krašto apsaugos savanorių pajėgų Didžiosios kovos apygardos 8 rinktinės Ukmergės rajono teritorinės gynybos vado, 84 bataliono vado pareigas.

1995 metais jam buvo suteiktas kapitono laipsnis, 1999-aisiais – majoro.

Iš istoriko ir pedagogo tapęs kariu, Vidmantas sėmėsi žinių ne tik Lietuvos karinio mokymo įstaigose, bet ir užsienio šalyse. Švedijoje jis baigė batalionо vadų kursus, Danijoje – vadybos. „Pradėjęs vadovauti rajono kariams, organizavau savanorių karinį rengimą, kuopų taktines pratybas, rajono naujokų šaukimo komisijoje buvau pirmininko pavaduotoju“, – vardija vykdytus darbus ukmergiškis.

Bronislovas Leščius Sibire kalėjo aštuonerius metus

Pasienio policininkas Jonas Leščius su žmona ir sūnumi, 1932 metai

Pasitraukus sovietinei armijai, Lietuvos kariuomenė ne tik kūrėsi, bet ir diegė naujas tradicijas. Viena jų – bendravimas su visuomene. „Kartu su savivaldybės darbuotojais organizavome valstybinių ir rajoninių švenčių minėjimus, sporto varžybas, skautų stovyklas. Kai buvo vykdoma akcija „Dovana miestui“, savanoriai talkino tvarkant istorinius paminklus. O atsitikus bėdoms, skubėjo į pagalbą – kartu su gaisrininkais gesinome miškus ir durpynus“, – kalba Vidmantas.

Ne kartą buvo apdovanota

Vadui teko tvarkyti ir ūkinius reikalus: „Man vadovaujant buvo suremontuotos Ukmergės rajono teritorinės gynybos 84 bataliono štabo patalpos, uždengti stogai, išasfaltuotas kiemas, išsaugoti ir užkonservuoti Pirmojo pėstininkų Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino pulko pastatai.“

Aktyvus, darbštus, pavyzdingas karininkas buvo ne kartą apdovanotas Savanoriškos krašto apsaugos tarnybos vado, Lietuvos kariuomenės vado, krašto apsaugos ministro padėkomis bei padėkos raštais, medaliais „Už pasižymėjimą“, „Už nuopelnus“, jam taip pat įteikta „Ugniagesio gelbėtojo žvaigždė“.

2003 metais V. Leščius iš profesinės karo tarnybos buvo išleistas į atsargą.

Aktyvus visuomeninkas

Išėjęs į atsargą Vidmantas nuo visuomeninių reikalų nenutolo. Jis tapo Atsargos karininkų sąjungos Vilniaus skyriaus nariu, įstojo į Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungą, yra šios sąjungos Ukmergės filialo valdybos narys. Buvęs kariškis ne tik aktyviai dalyvauja jos renginiuose, bet ir pats juos organizuoja. „Domiuosi politika, šalies ekonominiu gyvenimu, esu visų svarbesnių rajono įvykių sūkuryje“, – neslepia Vidmantas.

Jis neretai lankosi mokyklose, kur moksleiviams pasakoja apie laisvės kovas, taip skatindamas jaunosios kartos patriotiškumą.

Per tragiškuosius Sausio 13-osios įvykius V. Leščius kartu su tūkstančiais kitų patriotų stojo ginti tėvynės. Kai po metų jis buvo pristatytas apdovanojimui Sausio 13-osios medaliu, kariškis jo atsisakė: „Nė kiek nesigailiu taip pasielgęs. Mąsčiau, jog apdovanojimams yra vertesnių žmonių, nes aš nebuvau nei sužeistas, nei patyriau traumų. Kaip galėčiau savo anūkams pasakyti, už ką gavau medalį?“

Saugo senelių ir kitas relikvijas

Nors ir aktyviai dalyvaudamas visuomenininiame gyvenime, Vidmantas kartu su žmona, Senamiesčio pagrindinės mokyklos anglų kalbos mokytoja metodininke Liuda, triūsia sode. V. ir L. Leščių sodyba respublikinėje sodininkų bendrijų apžiūroje pripažinta pavyzdine. Sutuoktiniai ne tik puoselėja aplinką. Vidmantas čia yra sukaupęs įvairių istorinių relikvijų, senovinių darbo įnagių. „Turiu surinkęs daug medžiagos apie senelius, didžiulėje skrynioje saugau senelio Jurgio biblioteką. Noriu, kad prisiminimas apie juos, jų darbus, liktų ir vaikaičiams“, – teigia atsargos majoras V. Leščius.

Genovaitė KAZIELIENĖ

Nuotraukos iš V. Leščiaus archyvo

Vidmantas Leščius (dešinėje) prie paminklo Musninkų valsčiaus savanoriams atminti